

”Jotenkin ois ihana kuulla hänen sanovan, että mä oon rakas”

Lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten kokemuksia sijaisista ja toiveita sijaisille

Onni Westlund

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2020

Sosionomikoulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

WESTLUND, ONNI

”Jotenkin ois ihana kuulla hänen sanovan, että oon rakas”

Lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten kokemuksia sijaisisistä ja toiveita sijaisisille

Opinnäytetyö 45 sivua, joista liitteitä 1 sivua
Lokakuu 2020

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten kokemuksia sijaisisiin liittyen sekä tuottaa tietoa siitä, millälaisia toiveita nuorilla on sijaisisyyteen liittyen. Työn tavoitteena oli lisätä tietoa, jota voidaan hyödyntää sijaisisien rekrytointi ja valmennusprosesseissa sekä niiden kehittämisessä. Tavoitteena oli tiedon mahdollisimman laaja hyödynnettävyys myös muilla keinoin perhehoidon kentällä. Opinnäytetyön kannalta keskeiset käsitteet ja teoreettiset paikannukset ovat lastensuojelun perhehoito ja isyyden moninaisuus.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat lastensuojelun perhehoidossa asuneet nuoret aikuiset. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, aineisto kerättiin ryhmähaastatteluilla ja se koostui kuudesta perhehoidossa asuneen nuoren aikuisen kokemuksista. Ryhmähaastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanasta sanaan. Aineistoin analyysissä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyön keskeisimpänä tuloksena voidaan pitää sitä, että perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten isäsuhteet ovat hyvin moninaisia ja nuorille hyvin merkityksellisiä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että nuoret kaipaavat sijaisisiltä välittämistä ja sen sanoittamista ääneen, yhteistä aikaa ja tekemistä. Nuoret arvostivat sijaisisissä erityisesti luotettavuutta ja pysyvyyttä, jota he edustivat nuorille monin eri tavoin.

Tulevaisuudessa lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistyössä olisi tärkeä saada lisää tietoa lastensuojelun sijaishuollossa asuvien ja asuneiden lasten ja nuorten isä- ja mieskokemuksista ennen sijaishuoltoa, sen aikana ja sen jälkeen ja isien ja sijaisisien huomioimisesta, roolista ja vastuista osana lastensuojelua ja sijaishuoltoa.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

WESTLUND, ONNI:

“Somehow It Would be Nice to Hear Him to say that I am Loved”

The Experiences of Young People with Lived Out-of-Home Care Experience
about Foster Fathers and Wishes to them

Bachelor's thesis 45 pages, appendices 1 pages
October 2020

The aim of was to gain a deeper understanding of the experiences of young adults with lived experience of out-of-home care have about foster fathers and what the young adults had wished for from foster fathers when they were in care.

The study was carried out using qualitative research approach. The data were collected through semi-structured group interviews which involved 6 participants with out-of-home care experiences. Data were analyzed by means of the data-oriented content analysis.

The results showed that young adults with out-of-home care experience had very diverse foster father experiences. Young people with lived out of home care experiences wished that their foster fathers had shown more love and caring and said it out loud to the children, had spent more time and had done more things together with the children in their care.

Overall, the study suggests that more versatile information about men, fathers, and foster fathers in out-of-home care settings as well the experiences of children and young people related to this subject matter is needed.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
	2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	7
	2.2 Tutkimuksen toimeksiantaja ja tutkimusympäristö	8
3	PERHEHOITO	9
	3.1 Perhehoito ja lainsäädäntö.....	9
	3.2 Toimeksiantosuhteinen perhehoito	10
	3.3 Ammatillinen perhehoito.....	11
4	MONINAINEN ISYYS	12
	4.1 Isyyden määrittelyjä aikaisemmissa tutkimuksissa.....	12
	4.2 Juridinen, biologinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys.....	13
	4.3 Sijaisisyys	15
	4.4 Jaettu isyys	16
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	18
	5.1 Tutkimusote ja -menetelmä	18
	5.2 Aineiston käsittely ja analyysi.....	19
	5.3 Haastateltavien taustatiedot.....	20
6	PERHEHOIDOSSA ASUNEIDEN NUORTEN ISÄKOKEMUKSIA.....	22
	6.1 Haastateltavien isäkokemukset ennen perhehoitoa.....	22
	6.2 Haastateltavien isäkokemukset perhehoidon aikana	24
	6.2.1 Sijaisisän rooli perheessä.....	24
	6.2.2 Nuorten kokemukset suhteissa sijaisiin	25
	6.2.3 Nuorten antamat merkitykset ja arvo sijaisille	27
	6.3 Haastateltavien isäkokemukset perhehoidon päättymisen jälkeen	28
	6.4 Haastateltavien toiveita sijaisille	30
	6.4.1 Nuorten toiveet omille isäsuhteille perhehoidon aikana.....	30
	6.4.2 Nuorten toiveet omille isäsuhteille perhehoidon jälkeen	31
	6.4.3 Nuorten toiveet sijaisille yleisesti.....	32
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
8	POHDINTA	39
	8.1 Eettisyys ja luetettavuus.....	39
	8.2 Heränneet ajatukset ja jatkotutkimusehdotukset.....	41
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	45
	Liite 1. Haastattelukysymykset.....	45

1 JOHDANTO

Lastensuojelun sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon järjestämistä pääasiassa jossain muualla, kuin lapsen biologisten ja/tai juridisten vanhempien tai vanhemman luona. Sijaishuoltopaikan valinnassa perhehoito on ensisijainen vaihtoehto ja laitoshuolto järjestetään vain, jos se on lapsen edun kannalta välttämätöntä (Lastensuojelulaki 2007/417). Vuonna 2018 sijaishuollossa sijoitettuna asuvia lapsia ja nuoria oli yhteensä 18 544, joka oli 2,6 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Huostassa olleiden lasten määrä oli 10 861 ja kasvua edelliseen vuoteen oli 2,3 prosenttia. Kaikkiaan kaikista 18 544 lapsesta ja nuoresta perhehoitoon 7 721 ja ammatilliseen perhekotihoitoon 1954 sijoitettuna oli yhteensä 9675 lasta ja nuorta (THL 2019).

Perhehoito koskettaa vuosittain tuhansien lasten ja nuorten elämää. Jokaisella näillä lapsella on biologinen isä ja selkeällä enemmistöllä perhehoidossa olevista lapsista ja nuorista on myös sijaisisä (Perhehoitoliitto 2019). Siitä huolimatta, että sijaisisyys on koskettanut ja koskettaa tuhansia miehiä Suomessa, sijaisisyyttä on tutkittu vain yksittäisissä tutkimuksissa (Huusko 2005; Koivumäki 2009). Risto Koivumäen lisensiaatintutkimus on ainoa sijaisisyyttä koskeva tutkimus, joka on laajempi kuin opinnäytetyö (AMK) tai pro gradu (yliopisto). Sijaisisyyttä koskeva tutkimus on hyvin vähäistä, mutta vielä vähemmän - tai ei ollenkaan - on tutkittu lastensuojelun perhehoidossa asuvien ja asuneiden ihmisten isä- ja sijaisisäsuhteita.

Aiheekseni opinnäytetyöhön valikoitui sijaishuollossa asuneiden nuorten kokemukset ja toiveet sijaisisille osittain siitä syystä, että Suomessa aihetta ei ole aikaisemmin tutkittu. Toinen syy aiheen valinnalle oli halu lisätä omaa ymmärrystä sijaisisyydestä, koska se oli tullut työssäni Pesäpuu ry:ssä vastaan erilaisten tilanteiden kautta: Perhehoitajien PRIDE-valmennuksia seuranneena tein huomion, että huomattava määrä sijaisvanhemmuutta miettivistä perheistä olivat tulleet valmennukseen äidin aloitteesta. Toisaalta taas nuorten kanssa erilaisten teemojen äärellä työskenneltyäni huomasin, että nuorten elämässä heidän syntymä-äitinsä olivat aktiivisemmin läsnä sijaishuollon aikana ja sen jälkeen. Tämän

lisäksi nuoret kertoivat usein siitä, että heidän kohtaamisissaan haastavissa elämäntilanteissa miehet olivat edustettuina.

Miehenä ja sijaishuollossa asuvien ja asuneiden nuorten kokemusten äärellä työskentelevänä henkilönä pidin hyvin mielenkiintoisena sitä, että omien havaintojeni pohjalta a) naiset olivat aloitteellisia sijaisvanhemmuuden suhteen, b) nuorten elämässä heidän syntymäisensä olivat usein kadonneet kuvioista, vaikka äidit olivat edelleen läsnä ja c) miehet tuntuivat nousevan naisia enemmän esiin traumaattisten ja haasteellisten elämäntilanteiden taustalla olevina henkilöinä.

Edellä mainittujen havaintojen jälkeen mielenkiintoisia kysymyksiä riitti useita ja mahdollisia tutkimuspolkuja olisi ollut mahdollista valita useampiakin. Päädyin kuitenkin opinnäytteessäni tarkastelemaan lastensuojelun sijaishuollossa asuneiden nuorten aikuisten kokemuksia ja toiveita sijaisisyyteen liittyen. Liikaa rajaamatta aihetta ja antautumalla nuorten aikuisten tuottamalle tiedolle, sen aineistolähtöiselle analyysille ja siitä syntyville johtopäätöksille oli mahdollista syventyä aiheeseen lukkiutumatta ennakkokäsityksiin tai liian rajattuun aiheeseen.

Lähden opinnäytetyössäni liikkeelle avaamalla sen tarkoitusta ja tavoitetta sekä toimeksiantajaa. Näiden jälkeen määrittelen niitä teoreettisia lähtökohtia ja paikannuksia, jotka ovat tärkeitä tutkimuksen onnistumisen kannalta eli avaamalla lyhyesti perhehoidon kokonaisuutta siitä siirtyen moninaisen isyyden äärelle tarkastelemalla sitä aikaisemman tutkimuksen ja erilaisten jäsenysten kautta. Kaikki haastattelimiani nuoria yhdistää lastensuojelun sijaishuolto ja perhehoito eli määrittely on hyvä aloittaa tästä. Jokaisella nuorella on lisäksi useita erilaisia isäsuhteita eli on tärkeä ymmärtää sen erilaisia jäsenyksiä. Pidän tärkeänä isyyden moninaisuuden ymmärtämistä, että nuorten hyvin moninaisia isäkokemuksia on helpompi jäsentää ja ymmärtää.

Luvussa viisi tarkennan sitä, miten konkreettisesti toteutan tutkimuksen ja mitä metodologisia valintoja olen tehnyt. Tämän jälkeen koostan yhteen tutkimuksen tuloksia ja johtopäätökset. Lopuksi olen koonnut opinnäytetyön lähteet ja liitteistä löytyy haastattelurunko nuorten haastatteluista varten.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käsittelen lyhyesti opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta, esittelen opinnäytetyön tutkimuskysymykset. Lisäksi kuvaan lyhyesti tutkimuksen toimeksiantajan ja tutkimusympäristön.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä näkyväksi ja lisätä ymmärrystä lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten ajatuksista, kokemuksista ja toiveista sijaisisyyteen liittyen. Opinnäytetyön keskiössä on näiden nuorten aikuisten kokemukset ja näkökulmat sijaisisyyteen, jotka ovat syntyneet heidän asuesaan lastensuojelun perhehoidossa ja osittain myös sen jälkeen.

Opinnäytetyön keskeisenä tarkoituksena on tehdä näkyväksi lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten näkökulmien ja kokemusten kautta sitä, minkälaisia odotuksia, kokemuksia ja toiveita heillä on sijaisisyyteen liittyen. Tekemällä näkyväksi ja lisäämällä ymmärrystä nuorten kokemuksista ja toiveista sijaisisyyteen liittyen, ne voidaan ottaa huomioon eri vaiheissa sijaisvanhemmuuteen liittyviä prosesseja. Tavoitteena on, että opinnäytetyössä esiin nousevia ajatuksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää ja niiden avulla voidaan kehittää esimerkiksi sijaisvanhempien rekrytointia, sijaisvanhemmuudesta kiinnostuneiden valmennuksia ja lisäkoulutuksia. Sijaisvanhemmille ja sellaisiksi haluaville opinnäytetyön tavoitteena on tarjota keinoja tarkastella ja reflektoida omia ajatuksiinsa, kokemuksiinsa ja toiveitaan suhteessa nuorten vastaaviin. Ammattilaisille opinnäytetyön tavoite on lisätä ymmärrystä ja mahdollisesti keinoja ja mahdollisuuksia tukea sijaisvanhempia heidän tehtävästään.

Tehtävä ja kysymykset:

Tutkimustehtävä: Minkälaisia kokemuksia sijaisisistä ja minkälaisia toiveita sijaisisille lastensuojelun perhehoidossa asuneilla nuorilla aikuisilla on?

Opinnäytteen tarkentavat tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia kokemuksia lastensuojelun perhehoidossa asuneilla nuorilla aikuisilla on sijaisisyyteen liittyen?
2. Minkälaisia toiveita lastensuojelun perhehoidossa asuneilla nuorilla aikuisilla on sijaisisyyteen liittyen?

Opinnäytetyön tutkimustehtävän ja -kysymysten kannalta osuvimmaksi tutkimusotteeksi valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella varmistetaan opinnäytetyöhön osallistuneiden lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten kokemusten ja toiveiden esiin tuleminen heidän tarkoittamalla tavalla.

2.2 Tutkimuksen toimeksiantaja ja tutkimusympäristö

Opinnäytetyö on tehty valtakunnallisen lastensuojelun kehittämissyhteisö Pesäpuu ry:n toimeksiannosta. Pesäpuu ry on vuonna 1998 perustettu lastensuojelun kehittämis- ja asiantuntijajärjestö, jonka toiminnan juuret ovat kansainvälisen sijaisvanhempien PRIDE-valmennuksen kehittäminen ja juurruttaminen Suomeen. Pesäpuu ry:n toiminnan ohjaavia arvoja ovat lapsilähtöisyys, kumppanuus, elämyksellisyys, rohkeus ja vaikuttavuus. (Pesäpuu ry 2019).

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana Pesäpuu ry:n toiminta on laajentunut ja monipuolistunut, mutta edelleen keskeinen osa Pesäpuussa tehtävää työtä on PRIDE-valmennuksen kehittäminen, PRIDE-valmennukseen liittyvien kouluttajakoulutusten järjestäminen ja lastensuojelun perhehoidon laadun vahvistaminen. Pesäpuun tekemässä kehittämistyössä myös lastensuojelun asiakkaina olevat lapset, nuoret ja vanhemmat ovat aktiivisesti mukana. (Pesäpuu ry 2019).

Lastensuojelun sijaishuollossa, laitos- ja perhehoidossa, asuvien ja asuneiden nuorten osallisuuden vahvistamiseksi Pesäpuu ry:ssä on tehty töitä jo yli kymmenen vuoden ajan. Pesäpuu ry on kehittänyt erilaisia tapoja, joilla sijaishuollossa asuvat ja asuneet nuoret voivat olla mukana lastensuojelun kehittämistyössä. Nuorten kanssa tehtävän kehittämistyön ytimessä on lastensuojelun kokemus-asiiantuntijaryhmät, joiden kautta myös tähän opinnäytteeseen osallistuneet nuoret saatiin rekrytoitua eri puolilta Suomea.

3 PERHEHOITO

Perhehoitoa voidaan perhehoitolaissa säädetyn mukaisesti tarjota lapsille ja nuorille, ikäihmisille, vammaisille henkilöille tai mielenterveyskuntoutujille. Tässä tutkimuksessa perhehoidon käsitettä käytetään kuvaamaan lastensuojelun perhehoitoa, joka on lastensuojelun interventio ja siihen sovelletaan myös lastensuojelulakia. (Lastensuojelulaki 417/2007; Perhehoitolaki 263/2015).

Niin Suomessa kuin kansainvälisestikin lastensuojelun perhehoito nähdään melko samalla tavoin. Perhehoidon tavoitteena on mahdollistaa lapselle kodinomainen ympäristö, läheisiä ihmisiä, perusturvallisuutta ja sosiaalisia suhteita. Mikäli lapsi ei syystä tai toisesta voi asua syntymäperheensä kanssa, perhehoito tarjoaa lapselle kodin, huolenpitoa, hoitoa, kuntoutusta ja kasvatusta. Perhehoidon kesto Suomessa vaihtelee ja lapsen sijoitus sijaishuoltoon on aina toistaiseksi voimassa oleva, Suomessa ei ole käytössä siis pysyvää huostaanottoa ja adoptiota ei käytetä lastensuojelun toimenpiteenä. (Heino & Säles 2017, 26).

Perhehoito on ollut lastensuojelun sijaishuollon ensisijainen sijoitusmuoto vuodesta 2012 asti. Yksilöllisen ja lapsen etuun perustuvan harkinnan lisäksi sijaishuoltoapaikan valinnassa tulee siis huomioida perhehoidon ensisijaisuus laitoshuoltoon nähden. (Janhunen & Valkonen 2017, 3). Perhehoidossa voidaan toteuttaa niin huostaanotettujen, kiireellisesti sijoitettujen ja avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettujen lasten ja nuorten hoitoa ja huolenpitoa. Lastensuojelulain mukainen jälkihuolto voidaan toteuttaa myös perhehoidossa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020).

3.1 Perhehoito ja lainsäädäntö

Perhehoitoa ja sen sisältöä on määritelty tarkemmin lainsäädäntöänsä ensimmäisen kerran vuonna 1992 voimaan tullessa 'Perhehoitajalaissa'. Tätä seuranneiden vuosikymmenten aikana perhehoidon sisältöä ja muotoa on täsmennetty lakimuutoksilla ja toimeenpano-ohjeilla niin perhehoitolaissa kuin lastensuojelulaissa. (Perhehoitolaki 263/2015, Lastensuojelulaki 417/2007). Perhehoidon

sääntelyä koskevat keskeisimmät lait ovat perhehoitolaki ja lastensuojelulaki. Perhehoitoa voidaan toteuttaa toimeksiantosuhteisena tai ammatillisena perhehoitona. (Heino & Säles, 2017, 36). Lisäksi perhehoidon kokonaisuuteen vaikuttavat yleiset sopimukset ja säännökset, muun muassa Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus ja muut säännökset, kuten perustuslaki.

3.2 Toimeksiantosuhteinen perhehoito

Toimeksiantosuhteiseksi perhehoitajaksi voi ryhtyä ja hyväksyä henkilö, jolla on siihen koulutuksen, kokemuksen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan riittävät valmiudet. Perhehoitajan tulee suorittaa ennakkovalmennus ennen perhehoitajaksi ryhtymistä, mutta laissa ei määritellä tarkemmin ennakkovalmennuksen sisältöjä. Ennakkovalmennuksen voi suorittaa enintään vuoden päästä sijoituksesta, jos kyseessä on erityiset olosuhteet. Toimeksiantoisessa perhehoidossa voidaan hoitaa saman aikaisesti enintään neljää lasta, mukaan luettuna omat alle kouluikäiset lapset ja erityistä tukea tarvitsevat lapset (Perhehoitoliitto, 2019).

Toimeksiantoisista perhehoitoa voivat tarjota kunnat, yksityiset yritykset ja järjestöt. Kaikkia näitä kuitenkin yhdistää laissa määritellyt seikat; kunnat tekevät perhehoitajan kanssa sopimuksen jokaisesta perhehoitoon sijoitettavasta lapsesta. Sopimuksessa tulee lain mukaan huomioida; perhehoitajalle maksettavasta palkkiosta ja sen suorittamisesta, perhehoidosta ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan lapsen kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta; perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta; hoidon arvioidusta keskosta; perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta; hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä; perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta; toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta; tarvittaessa muista perhehoitajaa ja perhehoitoa koskevista seikoista ja yhteistyöstä kunnan ja perhehoitajan kesken. (Heino & Säles 2017, 39).

3.3 Ammatillinen perhehoito

Ammatillinen perhehoito eroaa toimeksiantosuhteisesta perhehoidosta lainsäädännön ja käytännön toteutuksen tasolla. Ammatillisessa perhehoidossa tulee edellä esitettyjen vaatimusten lisäksi olevan kaksi perhehoitajaa, kun toimeksiantosuhteista perhehoitoa voi toteuttaa myös yksin. Ammatillisessa perhehoidossa tulee lisäksi vähintään toisella näistä perhehoitajista olla riittävä kokemus hoitoja kasvatustehtävistä sekä perhehoitoon liittyvä soveltuva koulutus. Riittävää kokemusta tai soveltuvaa koulutusta ei määritellä laissa sen tarkemmin vaan kunnat harkitsevat niitä tapauskohtaisesti. (Heino & Säles 2017, 38, Perhehoitolaki 263/2015).

Ammatillinen perhekoti on sisällytetty käsitteenä perhehoitolakiin vasta vuonna 2015. Ammatillisessa perhekodissa molemmilla perhehoitajilla tulee olla riittävä kokemus ja soveltuva koulutus sekä lisäksi perhehoidossa olevien lasten määrän mukaan mahdollisesti muuta kasvatus- ja hoitohenkilökuntaa. (Heino & Säles 2017, 38, Perhehoitolaki 263/2015). Laissa ammatilliset perhekodit on määritelty yksityisiksi sosiaalipalveluiden tuottajiksi. Vuonna 2020 antamassaan vuosikirjapäätöksessä korkein hallinto-oikeus muutti ammatillisen perhekotien asemaa huomattavasti linjaamalla ne perhehoidoksi. Vuosikirjapäätöksillä on merkittävää vaikutusta lain soveltamiseen jatkossa. Tähän mennessä ammatilliset perhekodit ovat voineet toimia ja osallistua kuntien kilpailutuksiin laitoshuoltoa tarjoavina toimijoina. (KHO: 2020:49; Ammatillisten perhekotien liitto 2020).

Perhehoidon kokonaisuus on vahvasti lainsäädännöllä säänneltyä sekä lisäksi siihen vaikuttavat kansainväliset sopimukset. Tästä huolimatta käsitteellistä selvennystä kaivataan (Heino & Säles 2017, 40) ja perhehoidon kokonaisuus voi näyttäytyä sekavana. Tämän opinnäytteen kannalta keskeistä ei ole ymmärtää koko perhehoidon oikeudellista perustaa. Perhehoidosta puhuttaessa on kuitenkin tärkeä huomioida sen oikeudellinen perusta ja suhde julkiseen valtaan liittyvänä sijaishuollon muotona, vaikka sen toteutus tapahtuu intiimillä tasolla kotona tai kodinomaisessa ympäristössä perhehoitajien ja sijoitettujen lasten välisessä suhteessa. Lapsen asioista vastaa sosiaalityöntekijä käyttää julkista valtaa sijoittaessaan lapsen perhehoitoon ja myös perhehoidossa olevan lapsen oikeuksien valvonta on sosiaalityöntekijän vastuulla.

4 MONINAINEN ISYYYS

Suomessa isyyden tutkimusta on toteutettu laajasti eri ihmis- ja yhteiskuntatieteiden aloilla, joista eniten sitä on tutkittu käyttäytymistieteissä, kuten sosiaalityössä ja psykologiassa. Monipuolisen isyystutkimuksen lisäksi myös tutkimuksissa hyödynnetty aineisto on laajaa. Isyyteen liittyvän tutkimuksen monipuolisuudesta huolimatta, sijaisisyyteen liittyvä tutkimus on vähäistä. (Mykkänen & Aalto 2010, 39–41, 56).

4.1 Isyyden määrittelyjä aikaisemmissa tutkimuksissa

Suomalaisen isä- ja isyystutkimuksen kentällä on löydettävissä monenlaisia määrittelyjä niin isäksi tulemiselle kuin tavalle olla ja toimia isänä. Jouko Huttunen on kuvannut 2000-luvulle tultaessa isyyden kehittymistä vahvistuvana ja ohenevana (Huttunen 2001, 153). Hänen mukaansa vahvistuva isyys on osallistuvaa ja hoivaisuutta ja oheneva isyys taas erilaisten elämäntilanteiden seurauksena lastensa elämästä häviävää isyyttä.

Petteri Eerola on tutkinut nuorten miesten isyyttä narratiivisen analyysin pohjalta. Tutkimuksessaan Eerola on löytänyt ja nimennyt nuorten isien kertomuksista kolme erilaista isyyden muotoa, joita hän kutsuu aktiiviseksi, perinteiseksi ja paikkaansa hakevaksi isyydeksi. (Eerola 2009, 24).

Kaukinen ym. (2018) ovat myös tutkineet isyyttä isien omien kertomusten pohjalta. He ovat tutkimuksessaan löytäneet isien kertomuksista neljä eri tarinatyyppiä ja luokitelleet niitä suhteessa perinteisiin ja kyseenalaistaviin sukupuolirooleihin. Tutkimuksessa esille nousi neljä erilaista tyyppiä, jotka ovat: etäinen, autoritaarinen, tasavertainen ja epäröivä isä. (Kaukinen, Eerola & Eskola 2018, 96–99).

Isyyden moninaisuus linkittyy tapoihin tutkia, jäsentää ja tarkastella isyyttä kokemuksena sekä tapana olla ja toimia. Yhtä, kaiken kattavaa, määrittelyä on luultavasti mahdotonta löytää, eikä se luultavasti ole myöskään tarkoituksenmukaista.

Tämän tutkimuksen kannalta keskeisin tapa määritellä isyyden moninaisuutta lie-
nee jako juridiseen, biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. (Tervey-
den ja hyvinvoinninlaitos 2019).

4.2 Juridinen, biologinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys

Juridinen isyys eli oikeudellinen isyys pohjautuu Suomen lakiin. Kyse on siitä, miten Suomen lain mukaan isyys voi määräytyä (Moring 2013, 67). Isyyslaissa on määritelty useita eri tapoja, joilla isä voi tulla tai olla tulematta lapsen isäksi. Yhteensä näitä tapoja on neljä. Isyysolettama on yksi ja se tarkoittaa sitä, että lapsi syntyy avioliitossa miehen ja naisen välille, jolloin oletetaan lapsen syntyneen avioliitossa olevien ihmisten välille. Muissa tapauksissa isä on se, joka on siittänyt lapsen tai jonka siittiöitä on käytetty äidin hedelmöittämiseen muulla tavalla ja lapsi on syntynyt siitä. Neljäs vaihtoehto isäksi tulolle on adoptio. (Isyyslaki 13.1.2015/11, Moring 2013, 68).

Käytännössä edellä esitetyt tavat tarkoittavat sitä, että sijaisilla on olemassa yksi yleisesti hyväksytty tapa saada lapsen juridinen isyys ja se on adoptio. Juridisen isyyden lisäksi isyyttä kuitenkin määritellään myös muiden tekijöiden kautta.

Biologinen isyys liittyy geneettiseen siteeseen, joka on seurausta siitä, että lapsi on saanut alkunsa isän sukusolusta ja näin ollen perinyt häneltä puolet geneettisestä perimästään (Moring 2013, 56-57). Biologisella ja geneettisellä isyydellä ei automaattisesti tarkoiteta sitä, että sukusolun luovuttaja toimisi lapsen isänä sen muissa merkityksissä ja määrittelyissä. Suhde lapsen ja isän välillä voi olla vähimmillään vain biologialla eli isän tekemän fyysisen suorituksen lopputulosta. Ilman sosiaalista komponenttia suhde ei ole muuta. Joissakin tutkimuksissa onkin esitetty, että biologinen isä terminä voitaisiin muuttaa ja määritellä uudelleen ”siittäjäksi” (Savolainen, 2015, 28–29).

Vuonna 2001 julkaistussa väitöskirjassaan Aino Ritala-Koskisen haastattelemat asiantuntijat nostivat esiin biologisten vanhempien merkityksen lapselle, riippumatta siitä, minkälaisia he olivat vanhempina. Asiantuntijoiden haastatteluiden mukaan lapsilla tulee aina tietää omista biologisista vanhemmistaan koska he

ovat lasten mielessä joka tapauksessa. Merkityksellisenä pidettiin myös sitä, että lapsella on mahdollisuus tavata biologisia vanhempiaan, jos se ei ole turvatonta lapselle. (Ritala-Koskinen 2001, 196; Heikkilä 2013, 11).

Sosiaalinen isyys syntyy isän, sijais- tai uusperheen isän, ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta, arjen jakamisesta ja hänen kanssaan asumisesta. Sosiaalinen isyys tarkoittaa myös yhdessä vietettyä aikaa sekä hoivan ja huolenpidon antamista lapselle. Huttusen mukaan sosiaaliseen isyyteen liittyy lisäksi esiintyminen yhdessä lapsen kanssa sosiaalisissa tilanteissa, joissa isä saa omalle roolilleen lapsen isänä hyväksynnän myös muilta ihmisiltä ja häntä aletaan pitämään lapsen isänä, vaikka hän ei olisikaan lapsen isä sen juridisessa ja biologisessa merkityksessä. (Huttunen 2001, 62–63; Moring 2013, 56).

Aino Ritala-Koskinen kuvaa väitöskirjassaan, että sosiaalinen suhde uuteen vanhempaan, esimerkiksi isään, ei synny itsestään tai viranomaisen päätöksellä. Ritala-Koskinen nostaa esiin myös sosiaalisen isyyden sosiaalisen ulottuvuuden molemman osapuolen aktiivisena toimijuutena. Sosiaalisessa isyydessä niin isä kuin lapsi ovat molemmat muokkaamassa sitä, millaiseksi suhde rakentuu eikä lapsi ole vain passiivinen isän toimenpiteiden kohde. (Ritala-Koskinen 2001, 58–59).

Psykologisessa isyydessä keskeisimmäksi tekijäksi nousee lapsen ja isän välinen tunnesuhde, joka on kiinteästi suhteessa myös niin juridiseen, biologiseen kuin sosiaaliseenkin isyyteen. Lapsen rooli ja tunteet ovat ydintekijöitä psykologisen isyyden syntymisessä, sillä siinä on nimenomaan kysymys siitä, tunteeeko lapsi miehen omaksi isäkseen. Tässä suhteessa psykologinen isyys poikkeaa juridisesta, biologisesta ja jossain määrin myös sosiaalisesta isyydestä sillä ne ovat aikuislähtöisiä, osittain oikeudellisia ja lastensuojelun perhehoidon kontekstissa myös viranomaisvetoisia. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevassa päätöksenteossa, mutta hänellä on silti vain vähän valtaa vaikuttaa edellä eriteltuihin isyyden ulottuvuuksiin. Psykologisen isyyden luonteeltaan erilaista ja sen määrittelyssä lapsi on keskiössä. (Ritala-Koskinen 2001 57–59)

4.3 Sijaisisyys

Sijaisisä ei ole laissa tunnustettu käsite, mutta usein lasten ja nuorten perhehoitajista käytetään käsitteitä sijaisvanhemmat, sijaisäiti ja sijaisisä (Ketola 2008, 21). Tässäkin tutkimuksessa käytän käsitettä sijaisisä, sillä se on käytännön kentällä vahvasti vakiintunut ja vaihtoehtoja, esimerkiksi miespuolinen perhehoitaja, parempi ja kuvaavampi käsite. Edellä olen jaotellut isyyttä niiden erilaisten määrittelyjen mukaan, joita aikaisemmista tutkimuksista löytyy. Tässä luvussa tarkastelen sijaisisyyttä ja sen erikoispiirteitä.

Risto Koivumäki on tutkinut sijaisisänä toimivien miesten identiteetin rakentamista narratiivisen analyysin avulla vuonna 2009 julkaistussa lisensiaatin tutkimuksessaan. Koivumäki löysi miesten haastatteluista tehdyssä analyysissään neljä erilaista sijaisisyyden positiota: rakentuvan ydinperheen isyys, ydinperheperustainen isyys, uusperheperustainen isyys ja perhehoitoperheen isyys. Rakentuvassa ydinperheen isäpositiossa ydinperheen syntyminen, perheellistyminen, tapahtuisi suoraan sijoitetun lapsen kautta niin, että perheen vanhemmilla ei olisi aikaisemmin omia lapsia. Tällaisia tilanteita ei Koivumäen tutkimukseen osallistuneiden miesten elämässä ollut, vaikka siitä oli puhuttu, miehet myös miettivät, että tällaiseen isäpositioon joutuminen olisi vaativaa. Useilla heillä uskallus ryhtyä sijaisisäksi olikin syntynyt vasta kokemuksesta omien tai puolison lasten kautta. Ydinperheperusteisessa isäpositiossa miehet kokivat sijaisisyyden olevan oman isyyden jatke, ja he esimerkiksi toivoivat muita miehiä enemmän sijoitetun lapsen kutsuvan heitä isäksi. Uusperheperustaisessa isäpositiossa miehet olivat jo perheissään vaimonsa lasten elämässä aikuisia miespuolisia henkilöitä, joiden isä oli jossain muualla. Miehet toivoivat, että sama toistuisi myös sijoitettujen lasten kohdalla. Perhehoitoperheen isäpositio liittyy Koivumäen mukaan perhehoitolain antama toimeksianto toimia hoivaajana ja kasvattajana perheeseen sijoitetulle lapselle. (Koivumäki 2009, 71–74).

Riikka Huusko tutki omassa pro gradu -työssään sijaisien kokemuksia ja ajatuksia heidän motiiveistaan ryhtyä sijaisäksi, suhteesta niin biologisiin kuin sijoitettuihin lapsiin, kasvatuksesta, työn- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta ja tukiverkostoista. (Huusko 2005, 3). Huusko käytti tutkimuksessaan sijaisä-käsitteen

synonyyminä käsitettä institutionaalinen isyys. Institutionaalisen isyyden hän kuvaava syntyvän siitä, että sijaisisyys rakentuu niin tavallisena pidetystä isyydestä kuin myös lastensuojelusta ja sen lakien kehittymisestä sekä siitä, että institutionaaliset isät ovat sitoutuneet hoitamaan ei-biologisia lapsia virallisesti (Huusko 2005, 5, 103).

4.4 Jaettu isyys

Sijaisisyyden, sen rakentumisen ja siihen liittyvien kokemusten tutkimuksessa on tärkeä ymmärtää, että miten sijaisiksi tulemisen erilaisia tapoja ja tunnistaa myös se, että lapsen elämässä saattaa olla muitakin isiä tai ”isähahmoja”.

Tarja Pösö ja Aila Puustinen-Korhonen tutkivat Lastensuojelun keskusliiton, Kuntaliiton ja Lapsiasiavaltuutetun tilauksesta lastensuojelun laatua, vaikuttavuutta ja kehittämistarpeita vuonna 2010. Julkaisussa tuodaan esille se, että kansallista tietoa sijaishuoltoapaikkojen pysyvyydestä tai siitä kuinka kauan lapset sijaishuollossa ovat, ei ole. Julkaisussa nostetaan esiin, että pienimuotoisissa paikallisissa tutkimuksen mukaan sijaishuollossa, perhe- tai laitoshoidossa, olleista lapsista olivat seitsemän vuoden sijaishuoltoajanjakson aika olleet kolmessa eri sijaishuoltoapaikassa. (Pösö ym. 2010, 11).

Kun lapsi huostaanotetaan lapsen huoltoon liittyvä, päätösvalta siirtyy sosiaalihuollon toimielimelle. Huostaanotetulla lapsella arjen kasvatus- ja hoitovastuu siirtyy sijaishuoltoapaikalle, esimerkiksi sijaisperheelle, kun taas valvonnallinen ja päätösvalallinen vastuu on lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä. Syntymävanhemmillä, eli lapsen huoltajilla, on oikeus päättää lapsen nimestä, uskontokunnasta ja kansalaisuudesta. Jos syntymävanhemmat eivät syystä tai toisesta pysty näitä asioita hoitamaan, lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on velvollisuus hankkia lapselle riippumaton edunvalvoja. (Suikkanen-Malin 2015, 20; Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983).

Lastensuojelulain 52§ määrittää yhteistyöstä sijaishuollon aikana. Laissa on määritelty, että sijaishuoltoapaikan, esimerkiksi sijaisperheen, tulee olla yhteydessä sijoitetun lapsen syntymävanhempien kanssa sijaishuollon aikana (Las-

tensuojelulaki 2007, 52§). Sijaisvanhemmat ovat omalta osaltaan vastuussa yhteistyön sujumisesta syntymävanhempien kanssa, sosiaalityöntekijän tehtävä on tukea yhteistyötä ja luoda rakentavaa ilmapiiriä perhehoitajien ja syntymävanhempien välisessä yhteistyössä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa tarkastelen tarkemmin tutkimuksen tutkimusotetta eli miten tutkimus on toteutettu ja miten olen päätenyt tähän metodologiseen valintaan. Lisäksi kuvaan tarkemmin aineiston keräämisen prosessia ja opinnäytetyössä käytettyä aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

5.1 Tutkimusote ja -menetelmä

Opinnäytetyön tutkimusotteena on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Metodologisena valintana laadullinen tutkimus oli helppo, sillä opinnäytetyössä selvittävien kysymysten mittaaminen tai selvittäminen kvantitatiivisesti eli määrällisesti ei ole mahdollista.

Ihmisten kokemukset ovat osa jokaisen ihmisen omaa todellisuutta eli ne ovat moninaisia, jokaisella ihmisellä on oma todellisuutensa, joka voi poiketa myös toisen todellisuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitellaan nimenomaan todellisen elämän kuvaamista. Laadullisessa tutkimuksessa käsiteltävää aihetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti, jossa on mahdollista löytää monen suuntaisia suhteita, koska tapahtumat ovat suhteessa aina toisiin tapahtumiin. Tiedonhankinta noudattaa tätä ajatusta ja aineisto kerätäänkin luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 159–162.)

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole mahdollisimman laaja tutkimusaineisto, jonka avulla olisi mahdollista luoda kokonaisvaltaisia yleistyksiä tutkimuksen tuloksista. Sen sijaan laadullisessa tutkimuksessa korostuvat aineistoin aineistokertaisuus, syvyys ja sen kertojan todellisuus. (Hirsjärvi ym. 2009; Aaltola & Valli, 76–77).

Laadullisen tutkimuksen menetelmiä ovat muun muassa teemahaastattelu, ryhmähaastattelu ja havainnointi. Ryhmähaastattelussa mahdollistuu tutkimuksen kohteena olevan aiheen käsittely ja siitä keskustelu yhdessä niin, että ryhmähaastattelujen osallistujat voivat auttaa muita muistamaan asioita. Haasteina ryhmähaastatteluissa voi nousta esimerkiksi siitä, että jotkin asiat saattavat jäädä piiloon, jos ne ovat liian arkoja kerrottavaksi tai ryhmän ilmapiiri on sellainen, että

kaikki eivät pääse puhumaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 61–63; Hirsjärvi ym. 2009, 209-211).

Tässä opinnäytetyössä aineiston keruun menetelmänä oli ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelut etenivät puolistrukturoidun haastattelun (liite 1) mukaisesti eli kaikille osallistujille esitettiin ryhmässä samat kysymykset lähes samassa järjestyksessä kaikille osallistujille. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47).

Osallistujat haastatteluihin saatiin Pesäpuu ry:n verkostojen kautta. Haastattelut toteutettiin vuoden 2018 kesällä ja jokaiseen haastateltavaan oltiin niitä ennen yhteydessä viesteillä. Haastatteluihin osallistujilla oli etukäteen tiedossa tutkimuksen teema mutta se käytiin vielä ennen haastatteluja läpi. Ennen ryhmähaastatteluita haastateltaville tarjottiin yhteinen ruokailu, jossa oli mahdollista keskustella yleisellä tasolla haastatteluun liittyvistä mahdollisista kysymyksistä ja tutustua toisiin ryhmähaastatteluun osallistuviin ihmisiin. Haastatteluiden jälkeen jokaiselle osallistujalle tiedotettiin erikseen mahdollisuudesta olla haastattelijaan yhteydessä, mikäli aihe synnyttäisi jatkoajatuksia tai olisi tarpeen käsitellä vielä jotain yhdessä haastattelijan kanssa kahden kesken.

5.2 Aineiston käsittely ja analyysi

Opinnäytetyön aineisto koostuu kahdesta vuoden 2018 kesällä järjestetystä ryhmähaastattelusta kerätyistä kokemuksista. Aineiston kerääminen toteutettiin puolistrukturoituina ryhmäteemahaastatteluina, joihin osallistui yhteensä kuusi henkilöä. Kummatkin ryhmähaastattelut äänitettiin. Hirsjärvi ja muut (2009, 211) kuvaavat, että ryhmähaastatteluissa voi olla haastavaa erottaa toistensa päälle mahdollisesti puhuvien ihmisten ääniä ja tämän takia ryhmähaastattelujen kokojen tulisi olla kohtuullisia. Ensimmäiseen ryhmähaastatteluun osallistui neljä ja toiseen kaksi osallistujaa. Äänitetystä materiaalista sai hyvin selvää ja pystyi erottamaan selkeästi, kuka oli vuorollaan äänessä. Kahdessa kohdassa jonkun haastateltavan sanoessa jotakin hauskaa äänityksessä nauru meni päällekkäin niin,

että kaikesta ei saanut selvää. Nämä kohdat eivät kuitenkaan haitanneet tutkimuksen toteuttamista.

Äänitettyä materiaalia syntyi 2 tuntia 7 minuuttia. Aineiston käsittelyn ja tutkimisen kannalta on keskeistä, että tieto on helposti saavutettavissa ja tarkoituksenmukaisesti käytettävissä. Äänitetty aineisto muutettiin luettavaksi aineistoksi kirjoittamalla se sanasta sanaan eli aineisto litteroitiin. Litteroinnissa huomioitiin myös nauru, huokaukset ja vastaavat. (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Koko äänitetty aineisto litteroitiin lukuun ottamatta alkuun tulleita äänityslaitteen testipuheosuuksia. Äänitetyn aineiston litteroinnista syntyi 45 sivua tekstiaineistoa Word-tiedostoon. Jokaiselle haastattelun osallistujalle määriteltiin tekstitiedostoon oma tunnistetieto N1-N6 (Nuori 1–6).

Aineiston analyysin toteutin laadulliselle tutkimukselle ominaisella sisällönanalyysillä, jonka tavoitteena on saada tutkittava aineisto ja tietoa pelkistettyyn, ryhmiteltyyn ja käsitteelliseen muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

Aineiston analyysin helpottamiseksi ja aloittamiseksi toteutin litteroinnin pohjalta aineiston koodauksen. Koodauksella tarkoitetaan aineiston pelkistämistä, jotta se on selkeämpi ja tiivistetympi ja sitä on helpompi käsitellä. Pelkistetyn aineiston käsittely on helpompaa, siitä voi jättää tutkimuksen kannalta olennaiset asiat käsittelemättä ja näin se auttaa muodostamaan näkemystä siitä, että mikä on analyysin kannalta keskeistä. (Kananen 2008, 88–91; Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

Aineiston koodaamisen yhteydessä teemoittelin sen samalla. Teemoittelun avulla saadaan tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä esiin ja voidaan tuoda tutkimuksen kannalta olennaisia sitaatteja tulkittaviksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Aineiston teemoittelu oli suhteellisen helppoa, sillä haastattelun runko oli jo alustavasti luotu teemojen ympärille. Teemoittelun jälkeen etsin aineistosta yhtäläisyyksiä eri teemoihin sopiviksi.

5.3 Haastateltavien taustatiedot

Opinnäytteen tulosten kannalta ei olisi välttämätöntä nostaa esiin tarkkoja taustatietoja haastateltavista. Olen kuitenkin päätenyt ratkaisuun, jossa esittelen lyhyesti haastatteluihin osallistuneiden taustatietoja erityisesti sijaishuoltoon ja sijaishuoltopaikkojen monipaikkaisuuden näkökulmasta sekä heidän isäkokemuksistaan (biologinen isä) kannalta ennen sijaishuoltoa ja perhehoitoa. Ymmärrys näistä sekoista voi auttaa ymmärtämään sitä, miksi ja millä tavoin nuoret ovat kokeneet isäsuhteensa perhehoidossa tai vaihtelut siinä, miksi yksittäisellä haastateltavalla voi olla samanaikaisesti useanlaisia kokemuksia isäsuhteista perhehoidossa asumisen aikana.

Haastattelut toteutettiin kesällä 2017 kahtena puolistrukturoituna ryhmähaastatteluna. Ensimmäiseen haastatteluryhmään osallistui neljä nuorta ja toiseen kaksi nuorta (n=6), joilla kaikilla oli monenlaisia kokemuksia lastensuojelusta ja sijaishuollosta. Haastatellut olivat iältään 18–25-vuotiaita, viisi naista ja yksi mies. Jokaisella haastatetulla oli taustallaan vähintään kaksi eri kodin ulkopuolista sijoitusta.

Yhteensä haastatteluihin osallistuneet kuusi nuorta olivat asuneet 18:ssa eri sijaishuoltopaikassa, joista vastaanottoperheitä oli kolme, laitostenmuotoisia sijaishuoltopaikkoja kolme ja 12 pidempiaikaisia perhehoitoperheitä. Nuorten asuttamiin perhehoitoa tarjoaviin perheisiin oli vaihtelevasti kuulunut nuorten arvioiden mukaan yhteensä noin 45 'sisarusta' eli joukko sellaisia henkilöitä, jotka olivat heidän omia biologisia sisarusiaan, sijaisvanhempien biologisia lapsia, sijaishuoltopaikassa solmittuja sisarusuhteita tai vain samanaikaisesti samassa paikassa asuneita muita lapsia. Kaikissa perhehoitoperheissä, joita nuoret kuvasivat ja joissa he olivat eläneet, oli ollut kaksi vanhempaa – mies ja nainen. Joissakin perheissä vastuu sijoitetuista lapsista oli kuitenkin ollut ainoastaan naisen vastuulla ja mies oli saattanut olla siitä täysin erillään.

6 PERHEHOIDOSSA ASUNEIDEN NUORTEN ISÄKOKEMUKSIA

Tässä luvussa tarkastelen opinnäytetyön tuloksia eli nuorten kokemuksia sijaisiin liittyen ja minkälaisia toiveita heillä on ja olisi ollut sijaisille. Jäsennän nuorten kokemuksia ja toiveita isäkokemuksiin ja sijaisyyteen liittyen ajallisesti ennen perhehoitoa, perhehoidon aikana ja sen jälkeen.

6.1 Haastateltavien isäkokemukset ennen perhehoitoa

Haastatteluihin osallistuneiden nuorten kuvaukset suhteista omiin biologisiin isiinsä ovat vaihtelevia. Tulosten ymmärrettävyyden lisäämäksi olen määrittänyt haastatteluun osallistuneille nuorille numeron, jolla selkeytän nuorten vastauksia. Nuorten kertomuksissa nousee esiin erilaisia isätyyppejä ja -suhteita suhteessa heihin ja heidän kokemustensa pohjalta tarkasteltuna.

Nuoret 1 ja 3 kuvaavat isäsuhdettaan biologiseen isään satunnaisiksi ja ristiriitaisiksi. He ovat olleet tietoisia isiensä olemassaolosta ja pitäneet satunnaista yhteyttä, mutta eivät ole tavanneet heitä säännöllisesti. Nuorten 1 ja 3 kuvauksissa tulee esiin myös se, että isät ovat tehneet lupauksia, joita nämä eivät ole kuitenkaan pystyneet lunastamaan. Nuori 1 koki kuitenkin läheisyyttä isäänsä kohtaan, vaikka tämä ei ollut ollut hänen elämässään läsnä, kun taas Nuori 3 oli erilaisten lupauksen ja pettymysten jälkeen sitä mieltä, ettei pysty ymmärtämään miksi hänen biologinen isänsä toimi sillä tavalla kuin tämä toimi.

-- No se, en mä muista semmoista aikaa, että biologinen isä ois asunu saman katon alla mun kanssa,--hän ei oo koskaan pakottanut mihinkään eikä vaatinut mitään eli vaikka me ei olla tekemissä niin silti ja ollaa niinku sillai fyysisesti oltu etäisiä ja sillai mut silti siinä on jotain mihin mä haluan kovasti samaistua--. Nuori 1

-- Suhde [biologiseen] isään on vähän hämärä, sillein että mä en oo sitä periaatteessa ikinä nähny, mutta se lupaili mulle tosi paljon pienenä ja sillein teininä, kun sille soitteli, että sen jälkeen, kun täyttää kahdeksantoista niin ottaa yhteyttä mutta sen jälkeen siitä ei sitten

kuulunut yhtään mitään.-- Katson kaltoin koko ihmistä, en ymmärrä hänen tekojaan.-- Nuori 3

Nuorten 4 ja 5 isäsuhteisiin liittyi samassa taloudessa asumiseen ja sitä kautta erilaiseen suhteeseen kuin muiden haastateltavien kohdalla. Kummatkin heistä kuvasivat haastatteluissa olleensa ”isin tyttöjä”, mutta heidän biologisten isiensä haasteet tai käyttäytyminen toivat näihin alun perin selkeästi hyvin tärkeisiin suhteisiin haasteita ja lopulta menetyksiä tai kokonaan katkenneita suhteita. Haastatteluun osallistuneiden nuorten kannalta heidän ulottumattomissaan olleet seikat olivat ne, jotka tekivät suhteista loppujen lopuksi heille haastavia ja viimein kokonaan mahdottomia.

-- Kahdeksanvuotiaaksi asti olin isin tyttö, sitten sen jälkeen, äidin kuoleman jälkeen, alko kaltoinkohtelu ja sitten 15-vuoden iän jälkeen tai sen huostaanoton jälkeen ei niinku mitään, että mua syytetään kaikesta ja sillain että ei oo mitään mielenkiintoo yhtään mihinkää--.
Nuori 4

-- Isä oli mulle tosi rakas, niinku aina, mutta hänellä oli päihdeongelma, yläasteella isä sairastui tosi pahasti ja jäi sairaalahoitoon, joten suhde oli haastava senkin suhteen. Isä oli aika iäkäs, mutta aina tärkeä. Sitten isä kuoli kun olin 17-vuotias--. Nuori 5

Haastatteluista nuorista kaksi eli Nuori 2 ja 6 kuvasivat suhteitaan biologisiin isiinsä olemattomiksi. Näillä nuorilla ei ollut ollut lainkaan suhdetta omaan isäänsä.

No siis ei oo oikeen suhdetta, en muista hänestä mitään. Nuori 2

Mulla ei oo isää ollenkaan eli mä en tunne sitä lainkaan. Nuori 6

Nuorten suhteet biologisiin isiinsä olivat siis hyvin vaihtelevia ennen sijaishuoltoa, sen aikana ja sen jälkeen. Kenenkään haastateltavan nuoren biologiset isät eivät olleet olleet aktiivisesti osa heidän elämänsä välttämättä koskaan tai ainakaan

vuosiin. Yhteistä haastatteluun osallistuneiden nuorten isäkokemuksilla suhteessa biologisiin isiin ei tämän lisäksi ollut muuta, kun heidän olemassaolonsa jonkinasteinen puute aktiivisena toimijana nuorten elämässä.

6.2 Haastateltavien isäkokemukset perhehoidon aikana

Seuraavaksi jäsennän nuorten isäkokemuksia perhehoidon aikana sijaisisäsuhteen kokemusten kautta suhteessa itseen sekä muihin lapsiin ja sijaisisän rooliin ja merkitykseen nuorille.

6.2.1 Sijaisisän rooli perheessä

Haastateltavien nuorten kertomuksissa yhtä lukuun ottamatta sijaisisän rooli paikantuu perheessä enemmän sivusta seuraajaksi ja passiivisemmaksi osapuoleksi sijaisperheen toiminnassa, kuin sijaisäidin. Sijaisäiti on toiminut aktiivisena osapuolena niin lasten läheisten kuin sosiaalipalveluidenkin suuntaan. Nuoret pohtivat sijaisäitien aktiivisemmän roolin sijaisperheen toimintaan liittyen saattavan johtua alaan liittyvästä koulutuksesta tai siitä, että sijaisperheenä toimiminen oli ollut näiden ajatus alun perin.

-- missä mä oon ollu niin se on ollu enemmän sen sijaisäidin niinku projekti tai silleen toive ylipäättänsä olla sijaisperheenä. -- se on ollu enemmän sijaisäidin juttu.-- Nuori 2

Yhden haastatellun nuoren kohdalla sijaisisä oli vähintään yhtä paljon mukana sijoitettujen lasten arkeen liittyvien asioiden hoidossa, kuten yhteydenpitoon läheisten kanssa ja sosiaalipalveluiden. Hän pohti sen johtuvan siitä, että myös isä oli kokopäiväinen perhehoitaja ja hänellä oli alaan liittyvää koulutusta.

-- että kun sijaisisä kuitenkin se niinku on opiskellut -- ja valmennusta se oli käynyt enemmän -- niin ehkä sit sen takia se oli mukana enemmän meidänkin kanssa.

--sijaisäiti ja sijaisisä on ollut saman verran tekemisissä kaikkien kanssa koska meidän sijaisisä ja sijaisäiti on ollut periaatteessa pääsääntöisesti kotona--. Nuori 4

Pääsääntöisesti nuoret eivät pitäneet merkityksellisenä sitä, kenellä oli vastuu yhteydenpidon toteuttamisesta läheisiin tai sosiaaliviranomaisiin, kunhan asiat olivat tulleet hoidetuiksi. Kaksi vastaajaa kertoi kuitenkin, että sijaisisän aktiivisempi rooli olisi voinut syventää sosiaalityöntekijän ymmärrystä heistä ihmisestä tai yhteydenpito sukulaisiin olisi saattanut olla jollakin tavalla rikkaampaa, jos myös sijaisisä olisi nähty henkilönä, joka olisi ja johon olisi voinut olla yhteydessä.

6.2.2 Nuorten kokemukset suhteissa sijaisisiin

Kaikkien haastatteluun osallistuneiden nuorten vastauksissa kysyttäessä suhteesta sijaisisään perhehoidon aikana nousee esiin, että suhdetta sijaisisään verrataan johonkin muuhun olemassa olevaan tai olleeseen suhteeseen. Useat nuoret vertasivat suhdetta sijaisisän kanssa suhteeseen biologiseen isäänsä, osa taas teki vertailua eri sijaisisien välillä ja jotkut taas sijaisvanhempien roolin välillä. Nuorten kokemukset suhteessa sijaisisään heijastelee vahvasti heidän kokemustaan suhteissa muihin ihmisiin.

No meillä käytiin sijaisisän kanssa enemmän lävitte niitä niinku rankempia juttuja ja tällaista. Nuori 4

--Meidän [sijais]isä on ollut semmonen, että se ei kauheesti puhu. -- Niin tota varmasti myös se, että mä en oo ees hakeutunut niinku hänen lähelleen tai niinku silleen puhunut hänen kanssaan sinä aikana, kun mä oon ollu sijaisperheessä. Just se, että mulla ei oo omaan biologiseen isään muodostunut minkäänlaista suhdetta--, sit mulla oli klassinen ilkeä isäpuoli, joka on ollu niinku mua kohtiin tosi vähättälevä -- semmosta henkistä väkivaltaa käyttänyt mua kohtaa. Sit mä oon ollu ihan pieni niinku alle ala-asteikäinen, kun mua on käytetty hyväks niinku miespuolinen taho --. Noi kaikki kolme tosi isoo asiaa on vaikuttanut siihen, että oon myös halunnut pitää sitten sen sijaisänkin etäämpänä. Nuori 1

--Ensimmäisen ja viimeisen paikan isät niin suhtautu muhun ihan todella sillä tavalla, että oot tervetullut ja oot osa meidän perhettä ja hyvin silleen, että niiden lähellä oli helppo olla. -- Mut sitten tää yksi perhekoti--, siellä se suhtautuminen sillä sen perhekodin isällä oli hyvin semmoinen, että mää oon jotenkin vaan työtä--. Nuori 5

Nuorten kokemuksissa isäsuhteita kuvaillaan pääasiassa melko etäisiksi (johon nuoret pohtivat edellä olevissa lainauksissa myös syitä) mutta tästä huolimatta lämpimiksi, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Nuorten kertomuksissa suhteita sijaisisiin määrittää paljon arkinen toiminta ja yhteinen tekeminen, kun taas sijaisäitien kanssa suhteita kuvataan enemmän keskusteleviksi ja kiintymystä välittäviksi.

--kun nuorempana oli jotenkin niin kaikki reissut ja lomat niin kyllä se sijaisisä oli niinku se pää siellä hommassa. Nuori 3

--niinku sijaisäitien kanssa puhuin tosi paljon, niinku kaikkien kanssa, asioistani ja tosi hyvin pystyin avautuun, mutta en mää oikeestaan niille sijaisisille mitään kauheesti puhunut, muuta kun ihan jotain arkisia juttuja. Nuori 2

--Mä oon sijaisisien kanssa päässyt tekemään semmoisia asioita,-- että mä oon ollut lapsena kaikissa mettätöissä mukana ja kalassa ja metällä ja ihan kaikkee sellasta. Nuori 5

Tässä viimeisimmässä perheessä missä olin pisimpään niin kanssa automatkoilla keskusteltiin paljon. Nuori 2

Nuorten kertomusten mukaan suhteet sijaisisiin olivat moninaisia ja vaihtuvia eri sijaisperheiden välillä. Nuoret kuvasivat sijaisisäsuhteitaan vertaamalla niitä muihin perhehoidon aikaisiin suhteisiin ja suhteita kuvattiin paljon yhteisen tekemisen - tai sen puuttumisen - kautta. Merkityksellisiksi yhteisen keskustelun paikoiksi nousi viiden nuoren kertomuksissa yhteiset auto- tai muut matka sijaisisän kanssa.

6.2.3 Nuorten antamat merkitykset ja arvo sijaisille

Haastateltujen nuorten vastauksissa siitä, minkälaisia asioita he arvostavat ja pitävät merkityksellisenä suhteessa omiin sijaisiinsa kaksi asiaa nousee lähes jokaisessa vastauksessa esiin: luottamus ja pysyvyys. Nuoret kuvaavat vastauksissaan, että heille sijaisiat ovat usein edustaneet luottamuksellista (miespuolista) aikuista, joka tekee sovitut asiat niin perheessä kuin parisuhteessa. Nuorille merkityksellistä oli myös sijaisien edustama pysyvyys heille lapsina, jotka olivat osa perhettä mutta myös pysyvänä kumppanina puolisolleen. Nuoret kuvasivat, että luottamus ja pysyvyys olivat asioita, joihin he eivät olleet aikaisemmin elämässään tottuneet ja he antoivat merkitystä ja arvoa sille, millaisina sijaisiat olivat myös miehinä ja minkälaista uudenlaista luottamusta he synnyttivät sitä kautta myös muihin miehiin.

Pysyvyys, että vaikka en oo ollut kaikkein helpoin murrosikäisenä niin oon saanut asua siellä, vaikka se on varmasti häntäkin koetellut paljon. -- Hän on mun mielestä mahtava esimerkki pysyvyydestä, kun hän on ollut äidin kanssa niin kauan yhdessä. -- Ja mä oon voinut luottaa siihen, että vaikka mä oon riehunu siellä kotona, niin silti mä oon voinut luottaa siihen, että mä voin olla siellä. Nuori 1

Varmaan just siinä, että oma isä ei oo ollut siinä elämässä mukana. Ja vaikka jos sen kanssa on jotain jutellu, se on päätynyt pettymykseen. Sijaisiän kanssa se ei oo ikinä päätynyt siihen pettymykseen. Ja sitä kautta oppinut luottaa miehiinkin, vaikka edelleenkin helpommin puhun naisten kanssa. Nuori 3

Luotettavuutta ja pysyvyyttä – me tullaan sitten sun häihinkin vielä – ja mä käyn siellä vieläkin viikottain--.. Nuori 4

Nuoret toivat kuitenkin esiin myös sen, että vaikka sijaisiat olivat heille usein uudenlaisia ja turvallisia miehen ja isän malleja, he arvostivat sitä, että sijaisiä ei kuitenkaan ollut koittanut korvata heidän biologisia isiään.

--[Arvostan] myös sitä, että ne ei oo niinku ainakaan nää kaks [sijaisiää] ei oo ikinä halunnut tai ne ei oo niinku yrittänyt tunkee väkisin niinku mulle isäks tai silleen, että "joo mä oon nyt sun isä" ja tälleen näin. Ne on niinku antanut mun tulla ite niitten lähelle ja antanut sillee niinku aikaa ja ollu sillä tavalla niinku sijaisiää, että ei oo koittanut korvata sitä mun oikeeta isää niin se on sellane asia, jota mää arvostan tosi paljon. Nuori 5

Haastatteluihin osallistuneiden nuorten isäkokemukset ennen perhehoitoa olivat melko olemattomia, arvaamattomia ja useille myös vahingollisia. Tätä taustaa vasten tarkastellessa tuntuu luonnolliselta, että nuoret nostivat sijaisiässä arvostamisissaan asioissa kaikkein keskeisimmiksi tekijöiksi luottamuksen ja pysyvyyden teemat.

6.3 Haastateltavien isäkokemukset perhehoidon päättymisen jälkeen

Suurimmalla osalla nuorista oli ollut elämänsä aikana useita sijaisiää, joten myös suhteet perhehoidon päättymisen jälkeen vaihteli suuresti eri sijaisiä kohdalla. Suurin osa haastatteluun osallistuneista nuorista kuvaili suhteita sijaisiäin perhehoidon päättymisen jälkeen lämpimiksi, mutta ei kovin läheisiksi. Useammalla nuoret suhteet sijaisiään tai sijaisiäin olivat katkenneet kokonaan perhehoidon jälkeen. Yksi haastatelluista nuorista kertoi aktiivisesta yhteydenpidosta ja yhteydestä sijaisiään kanssa myös perhehoidon päätyttyä.

Tottakai kaikissa nyt on vähän silleen parantamisen varaa, että ois ehkä semmosta niinkö, että sais vähän sitä jäätä murrettua mutta niinkö että, näin ainakin nyt hyvä. Nuori 6

Mää on kanssa, ihan silleen tyytyväinen näihin mitä on--, että edelleen tää viimeisimmän perhekodin isä on sillä tavalla läsnä mun elämässä ja se tietää mitä mulle kuuluu ja mää tiedän mitä niille kuuluu

ja tiiän, että voin soittaa ja tälleen näin, voi laittaa whatsappissa viestiä niin se on mulle ihan tosi fine ja niinkö nii, oon siis ihan silleen tyytyväinen. En mä osaa niinku oikeen toivoo mitään muuta. Nuori 5

--Mutta sillä lailla ihan tota, ajattelen hänestä pelkkää hyvää ja oon aina ajatellut, että vaikka me ei olla tosi läheisi en oo katkera siitä siis todellakaan. Nuori 1

Ite en tosiaan pidä ite olleenkaan yhteyttä. Nuori 2

Mähän ravaan sijaisisän ja sijaisäidin eli porukoiden luona joka viikko ja sitten se koko ajan vaan kyselee, että mitä kuuluu? Nuori 4

Perhehoidon jälkeisissä suhteissa sijaisisiin nuoret olivat iloisia useista asioista, vaikka suhteet olivatkin olleet polveilevia, etäisiä ja mahdollisesti katkenneita, nuoret pystyivät kuitenkin nimeämään asioita, joista iloitsivat.

--Se, että sitä sijaisisää oikeasti kiinnostaa, että se kyselee koko ajan. Ja se yhteydenpito. Nuori 4

Mulla ei tosiaan mitään suhdetta enää oo, mutta oon mä silleen iloinen, että se jäi ihan hyviin väleihin hänen kanssaan. Nuori 2

--Mä tykkään tosi paljon, kun on yhteisiä asioita. Nuori 3

--Niin siitä mä oon iloinen, että se on jutellut tosi paljon mun poikaystävän kanssa. Nuori 1

--Että on sillein elämässä ja kyllä niinkö sitä aidosti kiinnostaa, että mitä mulle kuuluu, vaikka nähäänkin vähän harvemmin. Nuori 5

--Se on ollut ihan tosi kiva, tai tiiän, että aina voi soittaa, jos tulee jotain. Nuori 6

Nuorten suhteet sijaisiin myös perhehoidon päättymisen jälkeen olivat moninaisia. Nuorten kertomusten mukaan perhehoidossa vietetty aika ja perhehoidon aikana luotujen suhteiden laadulla oli merkitystä myös sijaisäsuhteen osalta perhehoidon päättymisen jälkeen. Nuorten mukaan sijaisiät olivat kuitenkin sijaisiäitejä harvemmin aloitteellisia yhteydenpidossa perhehoidon päättymisen jälkeen.

6.4 Haastateltavien toiveita sijaisille

Seuraavaksi tarkastelen haastatteluun osallistuneiden nuorten aikuisten toiveita siitä, että minkälaisia he olisivat toivoneet isäsuhteiden olevan perhehoidon aikana ja perhehoidon päättymisen jälkeen sekä siitä, minkälaisia toiveita haastatteluun osallistuneilla on sijaisille yleisellä tasolla.

6.4.1 Nuorten toiveet omille isäsuhteille perhehoidon aikana

Kysyttäessä nuorten toiveita siitä, mitä he olisivat toivoneet enemmän tai mitä he jäivät kaipaamaan suhteissa sijaisiään, lähes kaikki nuoret toivoivat lisää yhteistä aikaa yhdessä sijaisiän kanssa. Haastatteluihin osallistuneet nuoret toivoivat yhteistä aikaa erityisesti kahden kesken sijaisiän kanssa, jotta suhde olisi voinut muodostua läheisemmäksi.

No kyllähän se vähäsen tuntuu pahalta, että sijaisvanhemmat viettää paljon enemmän aikaa toisten kanssa kuin itensä tai biologisen veljen kanssa. Ehkä ois toivonut enemmän aikaa niiden kanssa. -- Nuori 4

Jälkimmäisen sijaisiän kanssa olisi ollut mukava olla vielä paljon läheisempi.-- Nuori 2

No ehkä just sitä kahdenkeskistä [aikaa].-- Nuori 6

Yhdessäolon lisäksi nuoret toivat esiin, että olisivat kaivanneet rakkauden kokemuksia ja sen sanoittamista ääneen, että he olivat tärkeitä sijaisille. Osa nuorista ajatteli, että he eivät välttämättä olleet viettäneet tarpeeksi aikaa samassa

sijaisperheessä, jotta heitä olisi voinut rakastaa mutta nämäkin nuoret toivoivat, että sijaisisät olisivat välittäneet heistä.

--Jotenkin ois ihanaa kuulla, että hän joskus sanois vaikka, että mä oon rakas – ikinä en oo kuullut. Kyllä mä oon aika varma, että oon, vaikka väkisinkin kun oon 13-vuotta roikkunut siellä nurkissa, mutta olisi se ihana kyllä kuulla. Nuori 1

--ois ihan vaan semmonen, että mulla olisi siellä rakastettu olo tai semmonen olo, et mä oon niille niinku tärkeä ja rakas. -- että vois mennä vaikka sohvalle istuun sen kainaloon kattoon televisioo tai jotain semmosta. Nuori 5

Nuorten toiveet yhteisestä ja kahdenkeskisestä ajasta sijaisisien kanssa sekä toiveet välittämisestä, rakkaudesta ja niiden ääneen sanoittamisesta ovat hyvin luonnollisia. Jokaisella ihmisellä on tarve tulla rakastetuksi ja saada rakastaa. Tarve rakkaudelle ja välittämiselle sekä niiden sanoittamiselle sijaishuollossa ylipäänsä nousi vahvasti esiin nuorten kertomuksissa.

6.4.2 Nuorten toiveet omille isäsuhteille perhehoidon jälkeen

Nuorten toiveet omille isäsuhteilleen sijaisisien kanssa perhehoidon jälkeen ovat hyvin samansuuntaisia toiveiden kanssa, joita heillä olisi ollut näille suhteille perhehoidon aikana. Osa nuorista oli tyytyväisiä nykyhetkeen mutta suurin osa kuitenkin toivoi, että suhde sijaisisään olisi lähempi ja siinä ei olisi sellaisia kynnyksiä, joita he kokivat niissä olevan.

Ehkä semmonen, että lähtis semmonen jännä kynnys sit niinku puhua asioista, että on aina vähän ollu silleen niinku, että kun se on ollu luontevampaa mennä sitten aina sijaisäitille kertoon jotakin, jos on ees sen vertaa rohkennu kertoa, niin sitten ehkä semmonen, että ois semmonen niinku matalampi kynnys niinkö puhuta, jostakin. Niin ehkä semmonen. Nuori 6

--että mää vois in vaikka pyytää sitä käymään meillä tai et se tietäis niinku mun elämästä, että mitä mlle nyt kuuluu ja et se jotenkin olis silleen läsnä niinku jos mietti, niin mä oon kuitenkin kaks vuotta asunu sen kotona, niin semmosilla kriteereillä, että mikä nyt ois mun mielestä luonnollisempaa niin ois se, etät tuns i sen ihmisen ees vielä ja jotenkin, että mää ois in ollu jotain muutakin kun hänen työnsä ja tänä päivänäkin vielä se ihmissuhde kantaisi. Nuori 5

En mä loppujen lopuksi vaihtais i yhtään mitään, että voisi mennä paljon huonomminkin. Nuori 3

Musta ois kiva, että olis semmoiset välit, että voisi vaihtaa kuulumisia aina välillä. Nuori 2

Mä soittais in isälle ja me puhuttaisiin ihan superpitkään ja me puhuttaisiin diippejä, se kertoisi kaiken sen lapsuudesta ja miltä ne kaikki asiat tuntu. Nuori 1

Nuorten toiveet sijaisisäsuhteille perhehoidon päättymisen jälkeen olivat vaihtelevia. Näissäkin vastauksissa oli nähtävissä eroa niiden nuorten kohdalla, jotka olivat olleet lyhyempiä aikoja perhehoidossa ja joissa suhteet olivat laadullisesti heikompia kuin niiden nuorten kohdalla, jotka olivat olleet samassa sijaisperheessä pidempiä aikoja ja joissa suhteet olivat laadullisesti vahvempia. Vähemmän aikaa perhehoidossa asuneiden nuorten toiveet liittyivät siihen, että heillä olisi ollut edes jonkinlainen suhde sijaisisään perhehoidon jälkeen, jossa voisi vaihtaa kuulumisia ja yhteydenpito olisi mutkatonta. Niiden nuorten vastauksissa, jotka olivat asuneet perhehoidossa pidempään, toiveet liittyivät sijaisisäsuhteen syventymiselle, yhteiselle tekemiselle ja muille sen laatua ja syvyyttä lisääviin seikkoihin.

6.4.3 Nuorten toiveet sijaisisille yleisesti

Haastatteluihin osallistuneiden nuorten toiveita sijaisisille yleisellä tasolla ja laajasti määriteltynä selvitettiin haastattelussa ihmekysymyksellä. Ihmekysymys

mahdollistaa kuvitellun todellisuuden, jossa ihme on tapahtunut ja jokin asiantila on muuttunut. Ihmekysymyksellä selvitettiin nuorten toiveita sijaisille ja sijaisien ominaisuuksista.

Nuorten toiveet sijaisyyteen yleisesti voidaan jakaa kolmeen teemaan, jollaisia sijaisien toivotaan olevan: turvallisia, luotettavia ja läsnä olevia. Turvallisuuteen ja luotettavuuteen nuoret liittivät vahvasti rakkauden ja sopivan kurin sekä ymmärryksen siitä, että lapset ja nuoret toimivat harvoin tietyllä tavalla ilman syytä ja se tulisi ymmärtää. Sijaisiltä toivottiin läsnäoloa ja siihen nuoret liittivät avoimuuden, esimerkkinä ja peilinä toimimisen lapsille ja nuorille sekä kyvyn keskustella niin hyvistä kuin huonoista jutuista.

No semmosia lämminhenkisiä ja luottamuksellisia, kunnioittavia ja niinku, lapsia ja nuoria kannustettas ja oltas niinku niitten puolella, aina. Nuori 5

Kaikki nuoret toivoivat, että sijaisät olisivat lasten ja nuorten puolella ja kannustaisivat näitä elämässä eteenpäin. Lasten ja nuorten puolella oleminen ja kannustaminen elämässä eteenpäin vaatii sijaisiltä turvallisten ja luotettavien suhteiden luomista lapsiin ja nuoriin, joka on mahdollista läsnäololla lasten ja nuorten elämässä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä näkyväksi ja lisätä ymmärrystä lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten ajatuksista, kokemuksista ja toiveista sijaisyyteen liittyen. Opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena oli tehdä näkyväksi lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten näkökulmien ja kokemusten kautta sitä, minkälaisia odotuksia, kokemuksia ja toiveita heillä on sijaisyyteen liittyen. Opinnäytteellä tavoiteltiin vastauksia näihin tutkimuskysymyksiin: Minkälaisia kokemuksia lastensuojelun perhehoidossa asuneilla nuorilla aikuisilla on sijaisyyteen liittyen? Minkälaisia toiveita lastensuojelun perhehoidossa asuneilla nuorilla aikuisilla on sijaisyyteen liittyen?

Opinnäytetyön aineistona oli kuuden lastensuojelun perhehoidossa asuneen nuoren aikuisen puolistrukturoiduissa ryhmäteemahaastatteluisissa tuoma aineisto. Nuorten tuottaman tiedon pohjalta on opinnäytteen tarkoitus, tavoite ja vastaukset tutkimuskysymyksiin on saavutettu. Aihe on kuitenkin laaja ja haastatteluihin osallistuneiden nuorten joukko suhteellisen pieni eli johtopäätöksissä on vältyttävä kovin laajamittaisilta yleistyksiltä.

Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto ja sen analysointi on tuottanut arvokasta tietoa nuorilta aikuisilta, jotka ovat asuneet lastensuojelun perhehoidossa aiheesta, josta on puuttunut aikaisemmin tutkimus kokonaan. Opinnäytetyö nostaa esiin merkittävän määrän tärkeitä seikkoja, joita tulisi pystyä tarkastelemaan laajemmissa tutkimusasetelmissä. Opinnäytetyön pohjalta on mahdollista kehittää lastensuojelun perhehoitoa entistä enemmän lasten ja nuorten tarpeita vastaavaksi ja sijaisien valmiuksia toimia tehtävässään entistä menestyksellisemmin.

Haastateltujen nuorten kohdalla ensimmäinen kiinnostava huomio nousee esiin jo haastateltavien taustatiedoissa. Nuoret olivat asuneet yhteen 18 eri sijaishuoltopaikassa eli keskimäärin kolmessa sijaishuoltopaikassa per nuori, joka noudattelee aikaisempaa tutkittua tietoa sijaishuoltopaikkojen määrästä (Pösö & Puustinen-Korhonen 2010). Tämän lisäksi taustatiedoissa nousee esiin nuorten perhesuhteiden moninaisuus, kun otetaan sijaishuoltopaikkojen määrän lisäksi mukaan perhehoidossa asuneet sisarukset eli joukko sellaisia lapsia ja nuoria, jotka

olivat joko heidän omia biologisia sisaruksiaan, sijaisvanhempien biologisia lapsia tai sijaishuolto paikassa solmittuja sisarussuhteita. Näitä nuorille merkittäviä suhteita kuudella nuorella aikuisella oli ollut itse perhehoidossa asuessaan yhteensä 45 eli keskimäärin 7,5 sisarusta / nuori. Edellä oleva huomio on merkittävä sijaisisäsuhteiden mutta myös laajemmin perhehoidon kannalta, mutta jäi analyysissä rajauksen takia tarkemmin käsittelemättä. Aiheeseen on kuitenkin herätty viime vuosina (Säles 2019).

Itse opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen kannalta keskeiset huomiot nousevat esiin heti ennen perhehoitoa syntyneitä isäsuhteita tarkastelevassa osiossa. Nämä ennen perhehoitoa syntyneet isäkokemukset, ja laajemmin suhteet miehiin, vaikuttivat merkittävästi nuorten kokemuksiin ja suhtautumiseen sijaisisiin ja miehiin myös myöhemmin elämässä. Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla kuudella nuorella aikuisella isäsuhteet biologiseen isään olivat aikuisiällä olemattomia tai lähes olemattomia. Kenelläkään nuorella ei lisäksi ollut ollut tiivistä isäsuhdetta biologiseen isäänsä sijaishuollon aikana.

Sijaisisän rooli perheessä näyttäytyi nuorten kertomusten pohjalta sijaisäitiä passiivisemmalla ja paikantui enemmän sivusta seuraajaksi sijaisperheeseen liittyvässä toiminnassa, kuten yhteydenpidossa nuorten syntymäperheeseen ja lastensuojeluviranomaisiin. Opinnäytteen tulokset ovat tässä suhteessa linjassa myös laajempaa työn ja perheen yhteensovittamisen ja hoivavastuun jakaantumiseen tematiikka suomalaisessa yhteiskunnassa, vaikkakin opinnäytteen pienellä otoksella se on muuta tutkimusta kärjistyneempi. Sijaisäit olivat myös sijaisäitejä useammin kodin ulkopuolella töissä, joka voi osaltaan selittää hoivavastuun jakautumista selkeämmin sijaisäidille. (Attila ym. 2017). Keinoja, joilla sijaisisiä voitaisiin sitouttaa entistä enemmän sijaisvanhemmuuteen olisi tärkeä kartoittaa ja tutkia.

Nuoret kuvasivat suhteitaan sijaisisiin usein suhteessa biologiseen isään tai muihin sijaisisiin tai sijaisvanhempaan. Nuorten kertomukset ja kokemukset sijaisistä paikantuivat yleensä yhteisen tekemisen ja arkisen yhdessäolon, kuten automatkojen, kautta. Nuorten kuvauksissa myös suhteet sijaisisiin olivat yleensäkin etäisempiä, kun sijaisäiteihin. Nuoret nostivat itse esiin hypoteesin siitä, että koska he olivat useammin kohdanneet väkivaltaa miehen suunnalta tai koska

heillä ei ollut mitään mallia isäsuhteesta, suhde sijaisisään jäi ehkä sen takia etäämmäksi. Nuorten esittämä ajatus on tärkeä, jota tulisikin tutkia lisää myös sijaishuollon viitekehyksessä eli kuinka aikaisemmat kokemukset vaikuttavat suhteiden syntymiseen lasten ja sijaisisien (tai laajemmin miesten) välisiin suhteisiin sijaishuollossa.

Keskeisimpänä johtopäätöksenä siitä, että minkälaisia asioita nuoret arvostavat sijaisisään voidaan pitää pysyvyyttä ja luottamusta. Jokainen nuori toi vastauksissaan esille, että em. seikat olivat heille erittäin merkityksellisiä, mikä on luonnollista, koska sijaishuollossa asuvat ja asuneet lapset ja nuoret ovat kokeneet keskimäärin vanhempansa luona asuvia lapsia ja nuoria enemmän haitallisia kokemuksia, ennakoimattomuutta ja epäjohdonmukaista käytöstä (Kestilä ym. 2012).

Nuoret olivat jääneet kaipaamaan perhehoidossa asumisen aikana sijaisiltä läheisyyttä, enemmän yhteistä aikaa ja rakkauden kokemuksia eli sen sanoittamista ääneen, että he olivat merkityksellisiä sijaisisälle. Samat toiveet nousivat nuorten vastauksissa esiin myös toiveista sijaisisälle perhehoidon päättymisen jälkeen. Nuorten isäsuhteet suhteessa sijaisisiin oli hyvin erilaisia aina katkenneista hyvin tiiviisiin, kaikki nuoret kuitenkin toivoivat näiden suhteiden olevan läheisempiä. Ne, joiden suhteet sijaisisään olivat kokonaan katkenneet, toivoivat edes jonkinlaista yhteyttä. Niillä taas, joilla oli jonkinlainen suhde sijaisisään, toivoivat suhteilta, että ne olisivat vielä läheisempiä eivät pelkäästään jonkinlaista yhteyttä. Yleisesti nuoret toivoivat sijaisisien olevan turvallisia, luotettavia ja läsnä olevia, sellaisia ihmisiä, jotka ovat lasten ja nuorten puolella, aina.

Opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta voidaan todeta, että nuorten suhteet biologisiin isiin on usein hyvin ohuita, mahdollisesti haavoittavia ja jopa kokonaan katkenneita. Nuorilla on vaikeita kokemuksia niin biologisissa isäsuhteissa kuin laajemmin miesten kanssa jo ennen perhehoitoon tulemistä. Toisaalta taas omien ja kollegoiden empiiristen havaintojen mukaan sijaisäidit ovat olleet sijaisisä useammin aloitteellisia, ja tätä kautta pidemmällä sijaisvanhemmuuden prosessissa, perhehoitajiksi ryhtymisessä. Nuoret kuvasivat, että hoiva- ja muu vastuu sijaisvanhemmuuteen liittyen on pääasiassa sijaisäideillä. Nuorten mahdolliset haastavat tai olemattomat isäkokemukset ennen sijaishuoltoa, sijaisäitien

vahva rooli ja nuorten toiveet sijaisisän kanssa enemmän vietettävälle ajalle, läheisyydelle ja rakkauden sanoittamiselle tuovat kaikki haasteita sijaisisän roolille.

Lastensuojelun kehittämiseksi olisikin ensisijaisen tärkeää, että saataisiin lisää tietoa sijaishuollossa asuvien lasten ja nuorten isä- ja mieskokemuksista ennen sijaishuoltoa. Lisäksi turvallisten miesten rooli sijaishuollossa asuvien lasten ja nuorten elämässä tulisi ottaa kokonaisuudessaan laajemman tarkastelun kohteeksi, kehittää tapoja ja keinoja, joilla niin sijaisisiä kuin sijaishuollossa työskenteleviä miehiä voitaisiin tukea ja rohkaista turvallisiksi, pysyviksi ja luotettaviksi ihmisiksi lasten ja nuorten elämään.

Johtopäätösten lopuksi olen vielä koonnut tämän opinnäytetyön kannalta keskeisiä tuloksia eli haastatteluihin osallistuneiden nuorten aikuisten kokemuksia sijaisisistä ja toiveita sijaisisille taulukkoon. Taulukosta on helposti nähtävissä keskeisiä kokemuksia sijaisisäsuhteista ja sijaisisistä sekä erityisesti toiveet, joita nuorilla aikuisilla oli liittyen sijaisisyyteen ja sijaisisän toimintaan perhehoidossa ja sen päättymisen jälkeen.

TAULUKKO 1. Lastensuojelun perhehoidossa asuneiden nuorten kokemuksia sijaisisistä ja toiveita sijaisisille.

Ajankohta	Kokemukset	Toiveet
Perhehoidon aikana:	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorilla useita sijaisisiä. • Sijaisisät (pääasiassa) sijaisäitejä passiivisempia. • Sijaisisäsuhteita verrattiin muihin ihmissuhteisiin. • Suhteet melko etäisiä mutta lämpimiä. • Yhteistä tekemistä ja toimintaa. • Sijaisisät olivat luotettavia ja edustivat pysyvyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sijaisien aktiivisempi rooli. • Ei koita korvata biologista isää. • Enemmän yhteistä aikaa sijaisisän kanssa. • Kahdenkeskistä aikaa sijaisisän kanssa. • Rakkauden osoittamista ja ääneen sanoittamista. • Välittämisen osoittamista ja ääneen sanoittamista.

		<ul style="list-style-type: none"> • Läheisempi suhde sijaisisään.
Perhehoi- don päätty- misen jäl- keen:	<ul style="list-style-type: none"> • Etäisiä ja katkenneita suhteita. • Yhteydenpito nuorten tai sijaisäitien vastuulla. • Voi soittaa, jos tarvitsee • On yhteisiä asioita ja mielenkiinnon kohteita. • Edes jonkinlainen yhteydenpito on kiva. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteydenpitoa sijaisisältä. • Yhteistä aikaa, tekemistä ja toimintaa. • Avointa keskustelua. • Edes jonkinlaista suhdetta sijaisisään. • Syvempää suhdetta sijaisisään.
Toiveet yleisesti:	<ul style="list-style-type: none"> • Turvallinen aikuinen • Luotettava • Läsnä oleva • Rakkautta ja rajoja • Esimerkillinen, esimerkiksi alkoholin käytön suhteen • Ei tuomitse • Ymmärtäväinen • Kannustava • Kiinnostunut lapsen asioista • Osallistuu perheen elämään • Näyttää tunteita • Lämminhenkisiä • Lasten ja nuorten puolella - aina 	

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyöni eettisyyttä ja luotettavuutta sekä esittelen opinnäytetyön pohjalta heränneet ajatukset ja jatkotutkimusehdotukset.

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöni pohjautuu toteuttamiini haastatteluihin ja aiheeseen liittyvään kirjalliseen lähdemateriaaliin. Aiheen valinta ja sen äärellä työskentely on syntynyt omista empiirisistä huomioistani, joten tutkimusta tehtäessä on ollut tärkeää, että olen lähestynyt sitä avoimesti ja omat ennakko-oletukseni tiedostaen ja haastaen. Olen perehtynyt huolellisesti ja tarkasti opinnäytteeseen valittujen lähdemateriaalien luotettavuuteen ja käyttänyt ainoastaan sellaista materiaalia, joka on luotettavaa.

Lastensuojelun sijaishuolto on merkittävä asia riippumatta siitä, kenen näkökulmasta sitä tarkastellaan. Erityisen merkittävä se on kuitenkin niille ihmisille, joita se on koskettanut henkilökohtaisella tasolla niin, että he ovat asuneet sijaishuollossa. Tästä syystä työni merkittävänä ja keskeisenä osana on ollut alusta saakka sen eettisyys ja luotettavuus. Eettisyys on osa tutkimuksen luotettavuutta ja sen seurauksena eettisiä näkökantoja on tärkeä pohtia aina tutkimusaiheen valinnasta sen toteuttamiseen ja raportoimiseen saakka. Eettisiä kysymyksiä, joita on tärkeä pohtia, voivat olla esimerkiksi omat motiivit aiheen valintaan liittyen ja miksi haluaa tutkia nimenomaan tätä aihetta. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25). Aihe koskettaa minua tutkijana useasta näkökulmasta ja olen tiedostanut sen koko tutkimusprosessin ajan. Päädyin aiheen valintaan useiden erilaisten seikkojen ja Pesäpuu ry:ssä käymiemme keskustelujen pohjalta. Aihe on merkittävä ja sitä ei ole aikaisemmin tutkittu, joten oli tärkeää, että siitä saataisiin uutta tietoa, jota voidaan hyödyntää laajasti erilaisissa viitekehysissä.

Aihe oli arkaluontoinen ja tunnistin sen tutkijana jo ennen aiheenvalinnasta lähtien. Pohdin toteuttamista yksilöhaastatteluina ryhmähaastattelujen sijaan, jotta osallistujien ei olisi tarvinnut miettiä toisten ajatuksia ja mielipiteitä siitä, mitä he haluavat sanoa. Päädyin kuitenkin ryhmähaastattelujen toteuttamiseen, koska

rekrytoin haastatteluihin osallistuneet nuoret kokemusasiantuntijaryhmistä. Kaikilla haastatteluihin osallistuneilla nuorilla aikuisilla oli siis aikaisempaa kokemusta lastensuojelun kehittämistoimintaan liittyvissä ryhmissä toimimisesta, yhteisistä pelinsäännöistä, joissa näissä toimitaan toisia ja toisten kokemuksia kunnioittaen. Turvallisuuden ja avoimen ilmapiirin luomista varten ryhmähaastatteluja ennen tarjolla oli ruokaa ja vapaamuotoisempaa keskustelua, jolla mahdollista jännitystä pystyttiin vähentämään. Haastatteluun siirtyessä muistutin osallistujia vielä haastattelun vapaaehtoisuudesta ja siitä, että jokainen osallistuja saa kertoa juuri sen verran omista kokemuksistaan kuin se tuntuu turvalliselta ja hyvältä. Ryhmähaastattelujen jälkeen olin vielä erikseen yhteydessä jokaiseen haastatteluun osallistujaan varmistaakseni, että kokemus oli ollut heille turvallinen ja hyvinvointia vahvistava sekä kertoakseni, että jos haastattelussa esille tulleet aiheet tulisivat mieleen ja niistä haluaisi jatkaa keskustelua olisin käytettävissä. Kaikki haastatteluun osallistuneet kokivat ne turvallisiksi. Lisäksi haastatteltavat pitivät niitä kokemuksina merkityksellisinä, jotka olivat auttaneet heitä jäsentämään ja ymmärtämään omia isäsuhteitaan laajemmin ehkä ensimmäistä kertaa elämässään ja he kokivat myös muiden nuorten aikuisten kokemusten kuulemisen aiheeseen liittyen merkittävänä.

Opinnäytetyössä on kiinnitetty huomiota siihen, että tutkimuksen osallistujat jäävät siinä anonyymeiksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Haastattelut on toteutettu jo vuonna 2017, joka lisää siihen osallistuneiden nuorten aikuisten yksityisyydensuojaa, lisäksi tutkimuksessa ei ole kerrottu missä kaupungeissa haastattelut on tehty ja tarkkoja aikoja tälle. Käytän työssäni laajasti nuorten aikuisten tuottamia lainauksia, jotta heidän ajatuksensa ja tulisivat esiin sellaisella tavalla, kuin he ovat ne esittäneet. Lainauksissa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että osallistujat eivät ole tunnistettavissa niistä. Opinnäytetyötä varten kerätyt äänitteet ja niiden pohjalta tehdyt litteroinnit on tuhottu asianmukaisesti siinä vaiheessa, kun niille ei ole ollut enää tarvetta.

Opinnäytetyöni haastatteluaineistoa voidaan pitää luotettavana, sillä äänitallenteet olivat selkeät ja litterointi toteutettiin alusta loppuun saakka suunnitellulla tavalla. Luotettavuuden kannalta on olennaista se, että tutkimuksen tuloksia on tarkasteltu luotettavasti ja eettisesti niin, että niitä ei ole yleistetty tai muokattu omien oletusten mukaisiksi (Hirsjärvi ym. 2014, 26).

Tutkimuksen toteutus tehtiin kvalitatiivisesti eli laadullisen tutkimuksen metodilla. Luotettavuuden lisäämiseksi olen selostanut tarkasti kaikki tutkimuksen vaiheet, jotta tutkimuksen toteutus on mahdollisimman tarkasti seurattavaksi (Hirsjärvi ym. 2009, 232).

8.2 Heränneet ajatukset ja jatkotutkimusehdotukset

Lastensuojelun sijaishuollon perhehoidossa asuneiden nuorten aikuisten isä- ja sijaisisäkokemukset olivat erittäin monimuotoisia. Haastatteluihin osallistuneilla nuorilla oli hyvin erilaisia kokemuksia isyydestä, sijaisisyydestä ja myös isänpaikkaa pitäneistä miehistä, joita kaikkia tulisi selvittää erilaisilla menetelmillä lisää.

Merkittävänä asioina, joita nuoret aikuiset toivat esille haastatteluissa, pidän sijaisisän roolia perheessä, toivetta rakkauden ja välittämisen sanoittamiselle sekä yhteiselle ajalle. Sijaisisä näyttäytyy tutkimuksen valossa hyvin merkittävänä henkilönä nuorten elämänkaareissa, jonka takia olisikin tärkeää, että sijaisisät pystyisivät tarkastelemaan omaa rooliaan ja suhdetta sijaisperheessä asuviin lapsiin reflektiivisesti ja dialogissa muiden isien kanssa.

Opinnäytetyö on tehnyt merkittävällä tavalla selväksi sen, että sijaisisät ovat nuorelle merkityksellisiä ihmissuhteita niin sijaishuollossa asumisen aikana mutta mahdollisesti myös sen jälkeen. Opinnäytetyö on nostanut nuorten kokemukset sijaisisyydestä uudella tavalla esiin. Työn innoittamana ja sen pohjalta Pesäpuu ry:ssä ollaan toteuttamassa vuosien 2020-2021 aikana Isätarinoita kirjaprojektia Kirjaprojektissa kerätään lastensuojelun sijaishuollossa asuvien 6 - 10 -vuotiaiden lasten, sijaishuollossa asuvien ja asuneiden 13 - 29 -vuotiaiden nuorten ja sijaishuollossa kaltoinkohdeksi tulleiden, sijaishuollosta itsenäistyneiden ja isäksi tulleiden kertomuksia ja kirjoituksia heidän kokemuksistaan isistä, sijaisisistä, isän paikkaa pitäneistä henkilöistä ja isyydestä. Kirja julkaistaan vuonna 2021. Lisäksi opinnäytetyötä tullaan hyödyntämään Pesäpuu ry:ssä sijaisvanhemmuutta pohtivien ihmisten PRIDE-valmennuksen kehittämisessä.

Lastensuojelun sijaishuollossa kokonaisuudessaan isäkokemukset ovat jääneet hyvin näkymättömiksi. Tulevaisuudessa aiheesta olisikin tärkeä saada laajasti

uudenlaista tietoa, koska tällä hetkellä tietoa ei juuri ole. Teemaa voisi tulevaisuudessa lähestyä esimerkiksi isien palvelukokemuksista lastensuojeluun liittyen, jaetun isyyden näkökulmasta, sijaishuollossa asuvien lasten ja nuorten näkökulmasta, äitien, perhehoitajien, ohjaajien ja monien muiden näkökulmista. Lisäksi voisi olla kiinnostavaa kartoittaa laajemmin sitä, että kuinka paljon isät todellisuudessa ovat läsnä lastensa elämässä, jos lapsi asuu sijaishuollossa. Tämän tutkimuksen valossa isät ovat usein jääneet sivuun, mistä se johtuu?

Mahdollisia tutkimusaiheita isyyden ja sijaishuollon yhtymäkohdissa riittäisi siis todella paljon, sillä aihetta ei ole juuri tutkittu. Isyyden kentälle menee myös esimerkiksi miehenä olemiseen liittyvät tutkimukset, joita olisi tärkeä tutkia esimerkiksi tasa-arvon näkökulmasta myös sijaishuollossa.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Ammatillisten perhekotien liitto. Luettu 21.6.2020. <https://www.apkl.fi/>

Attila, H. & Pietiläinen, M. & Keski-Petäjä, M. & Hokka, P. & Nieminen, M. 2018. Tasa-arvobarometri 2017. Julkaisuja 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Back-Kiiänmaa, R. & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet. Teoksessa Jari Ketola (toim.) Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Eerola, P. 2009. Lapsikeskeisempi isyys – kolme tarinaa nuorten koulutettujen miesten astumisesta isyyteen. Nuorisotutkimus, 27 (2), 15–28.

Heikkilä, H. 2018. Biologisesta vanhemmuudesta sosiaaliseen vanhemmuuteen – Suomen vanhemmuuslainsäädäntö sateenkaariperheiden ja lapsen edun näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. OTM-tutkielma.

Heino, T. & Säles, E. 2017. Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito. Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 20/2017.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huttunen, J. 2009. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etäisiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huusko, R. 2005. SIJAISISYYS – miesten kokemuksia institutionaalisesta vanhemmuudesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma.

Isyyslaki 13.1.2015/11

Kananen, J. 2008. Kvali - Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Jyväskylä.

Kaukinen, S., Eerola, P. & Eskola, J. 2018. Etäinen, autoritaarinen, tasavertainen ja epäroivä. Teoksessa Eskola, J., Nikanto, I., & Virtanen, S. (toim.) Aikamme kasvatusta: vain muutos on pysyvää? – 14 eläytymismenetelmätutkimusta. Tampere: Tampere University Press.

Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T. & Gissler, M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset nuorina aikuisina - Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä. Julkari: <https://www.julkari.fi/handle/10024/100138>

Koivumäki, R. 2009. Isyyttä alihankintana – Narratiivinen analyysi sijaisinä toimivien miesten identiteetin rakentumisesta. Tampere: Juvenes Print Oy.

Korkein hallinto-oikeus. 2020. Vuosikirja. Luettu 21.6.2020. <https://www.kho.fi/fi/index/paatoksia/vuosikirjapaatokset/vuosikirjapaatos/1589279945510.html>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Moring, A. 2013. Oudot Perheet, Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pösö, T. & Puustinen-Korhonen, A. 2010. Toteutuuko lapsen oikeus pysyviin kasvuolosuhteisiin? Puheenvuoro lastensuojelun vaikuttavuudesta. Lapsiasia-valtuutetun toimiston julkaisuja 2010:3.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? – Tulkintoja lasten uusperhe-suhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D38/2001. Väestöntutkimuslaitos: Väestöliitto.

Savolainen, T. 2015. Isä, teoriassa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma.

Suikkanen-Malin, T. 2015. Yhteinen vanhemmuus sijaishuollossa, tarinoita yhteistyöstä vanhemmuuden tehtävää hoitavien välillä. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaattitutkimus, Yhteisösosiaalityön erikoistumisala.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Lastenneuvolakäsikirja, vanhemmuuden roolit. Luettu 31.8.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/monimuotoiset-perheet/uusperhe/vanhemmuuden-roolit>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Lastensuojelun käsikirja, työprosessit, sijaishuolto. Luettu 2.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltoon-siirtyminen-ja-yhteisty-vanhempien-kanssa#yhteisty%C3%B6velvoite>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Lastensuojelun käsikirja, perhehoito. Luettu 21.6.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valkonen, L. & Janhunen, T. 2016. Tutkimustietoa perhehoidon kehittämiseksi – katsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 45/2016.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset.

Taustatiedot:

Ikä?

Sukupuoli?

Kuinka kauan olet asunut perhehoidossa?

Kuinka monessa sijaisperheessä olet asunut?

Suhde biologiseen isään?

Ketä sijaisperheeseen kuuluu:

-biologisia lapsia?

-muuta sijoitettuja lapsia?

-adoptiolapsia?

Haastattelukysymykset:

Minkälainen suhde sijaisisillänne on ollut muihin teille läheisiin ihmisiin sijaisperheessä asuessanne?

* Biologiseen perheeseen?

* Muihin läheisiin ihmisiin?

* Sosiaalialan ammattilaisiin?

* Mitkä asiat ovat toimineet hyvin ja minkälaisia asioita olisitte toivoneet, että olisi tehty toisin?

Minkälainen suhde ja merkitys sijaisisillänne on ollut teihin sijaisperheessä asuessanne?

* Miten koette sijaisisänne suhtautuneen teihin? Oliko suhtautuminen teihin erilaista kuin muihin lapsiin?

* Minkälaisia asioita teitte yhdessä sijaisisän kanssa?

* Minkälaisissa asioissa uskotte sijaisisällänne olleen suurin merkitys teille?

* Minkälaisia asioita arvostatte eniten sijaisisissänne?

* Mikä suhteissa oli hyvää ja minkä olisitte toivoneet menneen toisella tapaa?

Suhde sijaisisään sijaisperheestä muuttamisen jälkeen?

* Kuinka kuvailisitte suhteitanne sijaisisienne kanssa nyt?

* Millä tavoin se eroaa suhteistanne biologisiin vanhempiinne?

* Mikä suhteessa sijaisisäänne on ollut hyvää ja mitä olisitte toivoneet lisää?

Tulevaisuus:

* Jos seuraavana yönä tapahtuisi ihme, minkälainen suhteenne olisi sijaisisiinne? Entä kaikkien Suomessa sijaisperheissä/perhekodeissa olevien lasten ja nuorten?